

Prof. Dr. H. C. D. DE WIT

Het genus *Cryptocoryne* (22)

Cryptocoryne lucens de Wit en *Cryptocoryne parva* de Wit

Sinds 1958 is dit artikel het 22ste dat ik in de reeks 'het genus *Cryptocoryne*' in *Het Aquarium* publiceerde. Ik herinner mij, dat ik, toen ik ruim 12 jaar geleden met de reeks begon, mij verbeeldde zo ongeveer wel met *Cryptocoryne* 'klaar' te zijn. Een plezierige vergissing, want het is steeds weer een genoeglijke verrassing te bemerken dat het onderzoek van een plantengroep nooit 'klaar' is; er blijft steeds meer, steeds nieuws te ontdekken.

In het voorafgaande artikel '*Cryptocoryne nevillei* Trim. ex Hook.f.' (*Het Aquarium* 39, 1969, p. 242-245) beloofde ik nader in te gaan op de beide andere, 'nieuwe' soorten die het onderzoek van wat als *C. nevillei* in aquariums gekweekt werd, aan het licht bracht; de titel van dit artikel vermeldt de namen, die ik ze gaf. Ik heb daarover in 1969 geschreven en beeldde *C. parva* toen reeds af, een niet-gekleurde foto. Maar laten wij eerst de (linker) kleurenplaat van *C. lucens* bespreken.

C. lucens beschreef ik in 1962 (*Meded. Bot. Tuin. Belmonte Arb.* 6, p. 93) en er werd een afbeelding (lijntekening) bijgevoegd. Deze illustratie heb ik (wat aangevuld) thans weer in dit artikel opgenomen. In 1964 verscheen in *Het Aquarium* (34, p. 149) een kleurenplaat waarop o.m. *C. lucens* afgebeeld is, maar deze laat de eigenaardige kleur van de spatha niet goed zien. De kleurenfoto bij dit artikel, daarentegen, toont de vreemde, grijs-purperen tint van de spatha zeer veel beter.

C. lucens de Wit

Wortelstok fors, taai, sterk vertakt. Bladsteel 10 tot meer dan 20 cm lang, van boven afgeplat, aan de voet met korte schede en in de benedenhelft bruin-purper getint. Bladschijf smal, langwerpig, 6-12 cm lang, 1-2 cm breed, naar de voet versmald en op de steel kort aflopend, naar de top allengs versmald, vrij spits, zowel onder als boven glinsterend groen (de onderzijde wat lichter getint). Hoofdnerf dik, iets uitpuilend, zijnerf dun, alle van dezelfde kleur als de bladschijf en nimmer purper of getekend.

Spatha gesteeld, 6-7 cm lang. Ketel vrij sterk gezwollen, 1 cm lang, buis $2\frac{1}{2}$ -3 cm lang, vlag ca. 2 cm. Ketel met op een knobbel breed aangehecht klepje, in de bovenhelft alveolaat. Buis recht of weinig gedraaid. Keel donker purperrood, gekraagd. Vlag scheef opgericht, vrijwel vlak of halfgedraaid, groen- of bruinpurper maar evenals de buis, zeer karakteris-

Cryptocoryne lucens de Wit 1: habitus bloeiende plant; 2: vlag en keel; 3: vlag (achterzijde); 4: ketel (δ exemplaar) geopend; 5, 6: vruchtbeginsels (\varnothing exemplaar); 7: vruchtbeginsels (δ exemplaar); 8: zaadbeginsels; 9: meeldraad.

Cryptocoryne parva de Wit 1: habitus bloeiende plant (Schulze 20-2'67); 2: gesloten en 3: geopende spatha; 4: vruchtbeginsels en meeldraden; 5: meeldraad; 6: zaadbeginsel.

tiek loodgrijs, enigszins olijfgroenachtig getint, fijn wrattig, breed ovaal, kort toegespitst. Meeldraden 55-65. Vruchtbeginsels 5, purper gespikkeld. Stempel vrijwel cirkelrond, papilleus, in het centrum ingezonken. Reuklichamen groot, wrattig. Zaadknoppen talrijk.

De soort bloeit zelden. Emers kweken in met waterdamp verzadigde lucht, bij een temperatuur van tenminste 23° C is allereerst noodzakelijk; ik denk dat de bodem zandig moet zijn, niet al te voedselrijk.

De eerste plant die in bloei kwam, was ♂; de vruchtbeginsels waren niet ontwikkeld (zie tekening); het was de eerste maal dat ik een C.-bloeiwijze zag die 1-slachtig was. Later had ik een bloeiwijze waarvan de vruchtbeginsels ontwikkeld waren maar de meeldraden niet. Dr. Legro verzekerde mij, dat hij bloeiwijzen gezien had, die normaal waren en waarin dus zowel ♂ als ♀ organen volledig ontwikkeld waren.

De rechter kleurenfoto toont *C. parva*; men moet zich evenwel niet op een dwaalspoor laten leiden. Twee soorten staan naast elkaar afgebeeld en het lijkt dat de spatha van *C. parva* forser en groter is dan die van *C. lucens*. Dit is allerm minst het geval: *C. parva* is vergroot gefotografeerd en in feite is de spatha veel kleiner dan die van *C. lucens* (zie beschrijving).

C. parva de Wit

Wortelstok naar verhouding zeer fors, met dikke, vlezig (dwarsgerimpelde) trekwortels en veel dunnere 'normale' wortels. Blad klein, naar verhouding lang gesteeld, stevig, grasgroen. Bladschijf elliptisch-langwerpig, 2-3 cm lang, 5-8 mm breed, geleidelijk versmald tot de dikke, groene, 4-6 cm lange bladsteel en de vrij stompe top. Bladschede kort en smal. Op de onderzijde van het blad zijn naast de dikke hoofdnerf 3-4 uiterst dunne parallelerven zichtbaar.

Spatha 2-2½ cm lang, lomp. Ketel ca. ½ cm lang. Binnenwand in de bovenhelft dicht alveolaat. De brede buis met duidelijke lengtegroef, nabij de keel iets vernauwd, niet gedraaid, wit tot diep purper of wijnrood. Keel wit of heel licht getint, maar in de bovenhelft, bij de voet van de vlag, vaak zwart purper (foto), gekraagd. Vlag ca. 1 cm lang, zeer donker purper, wrattig, breed eirond, puntig, achterzijde gekield, rechtop en vrijwel vlak tot scheef en 1x gedraaid (foto!). Vruchtbeginsels 5, gestippeld, met dikke, korte, ronde stijl en eindigend in een fluwelig-papilleuze, cirkelronde tot breed-elliptische stempel die in het centrum ingezonken is. Reuklichamen vrij klein. Meeldraden ca. 40.

Links de bloeiende *C. lucens* met grijspurperen spathe, rechts *C. parva*, waarvan de bloem van nature kleiner is.

C. parva, die Petch al in 1928 wel signaleerde (Ann. Roy. Bot. Gard. Paradenyia, blz. 11) maar niet als soort had benoemd of onderscheiden, werd door mij in 1970 beschreven (Belmontiana, blz. 279). *C. parva* werd door professor J. Schulze (Berlijn) opnieuw in Ceylon verzameld (20-2-1967) en te Wageningen ontvingen wij bloeiend materiaal dat als 'type' van *C. parva* in het Wageningse Herbarium bewaard blijft. In 1969 kregen wij opnieuw planten uit Ceylon en deze bloeiden in mei 1970. Bloei blijft evenwel een zeld-

zame gebeurtenis, al mag worden verondersteld dat in de dichte bladtapijtjes van emers groeiende *C. parva* wel eens een spathe onopgemerkt kan komen en gaan. In het aquarium is *C. parva*, zoals bekend, een vrijwel volmaakte, heldergroene, bodembekleder maar alleen dan als de groei-voorwaarden gunstig zijn: helder, algenarm water (hardheid niet belangrijk, al is regenwater uit een schone wolk een voordeel) en een vrij sterke belichting (kunstlicht); de bodem mag voedselarm zijn.

